

Agnieszka Chrzęszcz
Jan Kusiak
agniech@kusiak@agh.edu.pl
Centrum e-Learningu
Akademia Górniczo-Hutnicza
Kraków

Wykorzystanie e-Portfolio jako elementu certyfikacji nauczycieli w zakresie TIK

Geneza

Wraz ze wzrostem wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w szkolnictwie coraz istotniejsza wydaje się potrzeba wytyczenia standardów opisujących umiejętności nauczycieli w tym zakresie. Istniejące procedury (np. teczka awansu zawodowego czy certyfikaty umiejętności komputerowych) są niewystarczające. Ich zakres bowiem dotyczy wąsko pojmowanych dziedzin i nie odzwierciedla faktycznych umiejętności pedagogicznych idących w parze z wykorzystywanymi technologiami.

W miejsce przyjętych w 2003 roku przez Radę ds. Edukacji Informatycznej i Medialnej standardów, Polskie Towarzystwo Informatyczne proponuje unowocześnioną wersję standardów w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych [Sysło, 2011, s. 6]. Standardy wskazywałyby na faktyczne umiejętności nauczycieli oraz sposób wykorzystania przez nich TIK w konkretnych działaniach pracy z uczniami w klasie i poza nią. Określono 5 standardów realizowanych na dwóch poziomach (podstawowym i zaawansowanym), zgodnie z którymi nauczyciel:

1. inspiruje i angażuje uczniów do kształcenia się i kreatywności;
2. promuje i kształtuje u uczniów postawę obywatelską i odpowiedzialność w świecie mediów cyfrowych;
3. stosuje i rozwija swoje metody kształcenia i oceniania z użyciem technologii;
4. pracuje i uczy w środowisku technologii;
5. angażuje się w profesjonalny rozwój.

W tym ujęciu podstawową funkcją standardów jest wytyczanie pożądanego kierunku i stymulowanie zmiany podejścia nauczycieli do uczenia się i nauczania. Standardy te dotyczą kompetencji złożonych, trudno mierzalnych w sposób przyjęty dla certyfikacji w tym obszarze wiedzy, gdyż znajdują się na styku technologii komunikacyjnych i umiejętności społecznych czy pedagogicznych. Dlatego też istnieje potrzeba stworzenia mechanizmów umożliwiających nauczycielom wykazanie się ww. kompetencjami, zaś evaluatorom ich właściwą ocenę.

Zatem aby udowodnić osiągnięcie danego standardu na określonym poziomie nauczyciel będzie zobligowany do zaprezentowania zarówno metod swojej pracy, jak i jej rzeczywistych efektów. Wydaje się, że dobrą metodą wspierającą realizację wytycznych określonych w standardach może być e-portfolio. Dlatego też celem tego opracowania jest

omówienie e-portfolio jako narzędzia prezentowania wskaźników – efektów swojej pracy – w formie cyfrowej, nadając im specyficzny, indywidualny kontekst.

Następnie autorzy zdefiniują i zaprezentują pojęcie e-portfolio, wskażą jego podstawowe cechy, które umożliwiają wykorzystanie tej metody w przypadku wzmiankowanych standardów oraz podadzą przykład możliwego zastosowania e-portfolio w procesie certyfikacji.

Dlaczego e-portfolio

Praktyka e-portfolio i wywodząca się z niej literatura odnotowuje wielość definicji odnoszących się zarówno do produktu, jak i procesu czy metody, jaką jest e-portfolio. Do wieloznaczności tego pojęcia przyczyniła się także w dużej mierze i technologia, której szybki rozwój zmienił wizerunek portfolio, jako teczki dokumentującej umiejętności autora, ale i umożliwił dostosowanie go do specyficznych potrzeb jednostek czy instytucji. Jest to efekt pracy osoby uczącej się, który stanowi zbiór cyfrowych artefaktów wyrażających doświadczenia, umiejętności, osiągnięcia i uczenie się [Gray, 2008, s. 6].

W zależności od celu, w jakim są tworzone, wyróżnia się kilka typów e-portfolio [Barret, 2003, s. 3]: robocze, oceniające, refleksyjne i prezentacyjne. Tworzą one swoistą ciągłość począwszy od repozytorium własnych prac, przez nakierowanie ich na akredytację i ocenę, poprzez wspieranie rozwoju refleksyjnych praktyków aż po możliwość prezentowania ich dla wybranego kręgu osób. Wykorzystanie e-portfolio w procesie certyfikacji umieszcza je w kontekście akredytacji i oceny (ang. assessment e-portfolio) i wykorzystania go do dokumentacji i oceny rozwoju zawodowego. Możemy zatem wyróżnić kilka cech charakterystycznych tej metody:

- zorientowanie zarówno na proces jak i na produkt,
- indywidualizacja pracy,
- możliwość wielokrotnego wykorzystania artefaktów w zależności od kontekstu prezentacji,
- możliwość budowania i kontrolowania własnego wizerunku w Internecie,
- wspieranie uczenia się refleksyjnego,
- wspieranie uczenia się opartego o rezultaty.

Wykorzystanie e-portfolio do oceny i akredytacji

W kontekście wzmiankowanych standardów, e-portfolio służące ocenie wydaje się być doskonałym narzędziem wspierającym proces certyfikacji umiejętności, których przejawy widoczne są w Internecie. Umożliwia ono bowiem celowy wybór i uporządkowanie cyfrowych artefaktów, które stanowić mogą dowód na realizację danego wskaźnika określonego w standardach dla nauczycieli. Ze względu na cyfrowy charakter działań i ich efektów istnieje bowiem potrzeba stworzenia miejsca, w którym nastąpi ich prezentacja i ocena. Taki system powinien:

- umożliwiać łatwą organizację i tworzenie dedykowanej struktury pracy, zgodnej z wytycznymi;
- umożliwiać dostęp do prac w Internecie, bez względu na system operacyjny, czy narzędzia wykorzystywane przez odbiorców czy ewaluatorów;

- o pozwalając na zbieranie i prezentowanie różnorodnych typów artefaktów.

Takie ujęcie jest spójne z koncepcją Baume [Strivens, 2006, s. 13], który definiuje e-portfolio jako celowy i uporządkowany zbiór dowodów i krytycznych analiz zaprojektowany tak, by wspierać i dokumentować uczenie się nakierowane na osiągnięcie pewnych określonych rezultatów.

Wykorzystanie e-portfolio umożliwia zaprojektowanie złożonej oceny, która dotyczyć może jakości pojedynczych artefaktów, kolekcji artefaktów stworzonej do udowodnienia realizacji pewnego standardu, elementów refleksji lub też całościowej pracy. W przypadku określonych standardów ocena e-portfolio mogłaby opierać się o szczegółowe wskaźniki, będące dowodem na ich realizację. W tym przypadku szczegółowa ocena złożonych kompetencji, zwłaszcza w obszarach sprawczych, afektywnych i wychowawczych wymaga adekwatnej skali, z pewnością innej niż ta dotycząca celów czysto poznawczych czy operacyjnych. Zatem e-portfolio nauczyciela pokazuje bezpośredni związek między lekcją (planem), sposobem oceny i faktycznymi efektami uzyskanymi przez ucznia „pod tablicą”.

Prezentacja standardów w e-portfolio

Jak i czy nauczyciel może wykorzystać e-portfolio do udokumentowania swoich kompetencji w tym zakresie? Poniżej na przykładzie jednego ze standardów została zaprezentowana propozycja wykorzystania e-portfolio do dokumentacji i oceny realizacji przykładowego standardu. Gradacja poziomów określa, na poziomie podstawowym stosowanie TIK do unowocześnienia warsztatu i poprawy osiągnięć uczniów, zaś na poziomie zaawansowanym także kreowania i zmieniania sposobu nauczania i samej szkoły [Sysło, 2011, s. 7].

Celem jest udowodnienie, że nauczyciel „inspiruje i angażuje uczniów do kształcenia się i kreatywności” (standard 1.). W ramach tego standardu wydzielone zostały 4 kategorie:

- promuje, planuje i wspomaga kreatywne i innowacyjne myślenie i działanie uczniów;
- inspiruje i angażuje uczniów do rozwiązywania rzeczywistych problemów z pomocą odpowiednich środków, zasobów i narzędzi cyfrowych;
- angażuje uczniów do refleksji nad własnym uczeniem się posługując się w tym celu technologią;
- inspiruje i wspomaga procesy rozwoju i budowania wiedzy we współpracy.

Nauczyciel będzie mógł udowodnić swoje kompetencje przy pomocy cyfrowych artefaktów, wśród których znaleźć się mogą:

- dowody, których autorem jest nauczyciel, takie jak: zdjęcia czy filmy z realizacji lekcji czy projektów, przykłady materiałów czy wykorzystanych źródeł, scenariusze zajęć i opisy ich realizacji, refleksyjne komentarze i autorskie informacje, stosowane kryteria oceny, formy oceny, rezultaty działań, artykuły i prezentacje własne, opisy realizacji zajęć na podstawie materiałów innego autorstwa;
- dowody, których autorem są inni, ale bezpośrednio dotyczą one realizowanych przez nauczyciela standardów, takie jak: otrzymane certyfikaty i akredytacje, opinie, przykładowe prace uczniów, przykładowe oceny uczniów, wykorzystane materiały i zasoby.

Kategorie (a-d) będą nadawały zatem swoistą strukturę pracy nauczyciela. W swoim e-portfolio nauczyciel może je umieścić w formie rozdziałów czy zakładek, które będzie uzupełniał zgodnie z proponowanymi wskaźnikami dla danego poziomu kompetencji. Uzupełnianie e-portfolio będzie zatem opierało się na opublikowaniu konkretnych wskaźników.

Przykład

Aby wykazać realizację standardu 1. na poziomie podstawowym nauczyciel powinien udowodnić m.in., że jego *uczniowie mają okazję wykazać się krytycznym myśleniem przy rozwiązywaniu zadania (problemu), posługując się przy tym być może odpowiednim oprogramowaniem*. Pomocne mu będzie w tym jego własne e-portfolio: spośród zgromadzonych w nim wielu cyfrowych dowodów nauczyciel wybiera do publikacji i udostępnienia przykładowo:

- prace własnego autorstwa (np. treść zadania problemowego w formie dokumentu, krótki opis wykorzystanych narzędzi ze względu na realizowany cel, komentarze refleksyjne do prac uczniów nadające im specyficzny kontekst, instrukcja dot. wykorzystania narzędzi);
- prace będące efektem jego działań (np. zrzut ekranowy fragmentu dyskusji uczniów, publikacja efektu końcowego (praca uczniów) wraz komentarzem nauczyciela);
- prace, które zostały przez niego wykorzystane do projektowania i realizacji działań (np. artykuł, scenariusz bazowy).

Opublikowane elementy, wybrane subiektywnie przez nauczyciela, mają wykazać spełnienie kryteriów określonych w standardzie 1. oraz mogą stać się przedmiotem oceny zewnętrznej (np. certyfikatu PTI).

Podsumowanie

Powyższy przykład dowodzi, że e-portfolio umożliwia zaprezentowanie kompetencji i umiejętności w zgodzie z proponowanymi standardami dla nauczycieli w zakresie wykorzystania technologii komunikacyjnych. Stanowić może ono naturalną przestrzeń ich prezentacji i ewaluacji, umożliwiając dokonanie selekcji, wybór opcji dostępu i prezentacji nauczycielowi. Dzięki e-portfolio możliwa jest prezentacja i ocena faktycznych efektów pracy nauczyciela wykorzystującego TIK zarówno na poziomie produktów jak i procesów.

Bibliografia

Barret H.: *At a glance guide. Electronic portfolio development*. 2003.

<http://electronicportfolios.com> [dostęp 9.06.2011]

Gray L.: *Effective Practice with e-Portfolios*. Bristol: Joint Information Systems Committee (JISC). 2008. <http://www.jisc.ac.uk> [dostęp 9.06.2011]

Strivens J.: *Efficient assessment of portfolios. Report*. JISC. 2006. <http://www.jisc.ac.uk> [dostęp 9.06.2011]

Sysło M.: *Standardy-przygotowania-nauczycieli*. 2011.

<http://syslo.nq.pl/Edukacja/.../Standardy-przygotowania-nauczycieli> [dostęp 9.06.2011]